

Félig kész a leltár

„Magamban bíztam eleitől fogva -

ha semmije sincs, nem is kerül sokba

ez az embernek...”

„Csak én bírok versemnek hőse lenni” – vetette papírra Babits egy 1903-as napsütötte júniusi napon az íróasztal fölé hajolva. Tulajdonképp a saját gondolataimat fogalmazta meg, s bár ugyanígy, idézőjelmentesen én is lekörömlhetném e sort, ma már plágiumnak minősülne a hasonló cselekedet. Valahol legbelül folyton ott motoszkál bennem az önzőségnek ez a fajtája: utánanyúlnék, de kicsúszik ujjaim közül, megfogalmaznám, de Wittgenstein nyelvszemléletéhez híven nem bízom a szavak kifejező erejében. Én, én, én – mindenhol, mindenben, mindenkoron csak magamat látom, érzem, hallom, tapasztalom, mindezt úgy, hogy leltáram félig üres, félig teli, de messze áll az egésztől. A soron következő számadásom ösztönszerű, improvizált esettanulmány, egy virágszálak százaiból kiválasztott méltó darabok által alkotott csokor.

Minden Ádámtól és Évától kezdődik, s miképp ezáltal kilépnék az előírt terjedelmi korlátokból, engedtessek a nagyszülők és szülők generációjától kezdve felvennem az elbeszélői fonalat. Tősgyökeres széki családból származom, régebb mellveregetve, emelt fővel dicsekedtem el fűnek-fának, hogy hol, mikor és miképp születtem és éltem több mint tíz évig, mint egy felsőbbrendű teremtmény, mint egy uralkodásra váró sarj; ma már inkább tartózkodva beszélek származásomról. Ady Endre klasszikusát idézve: „*Vagyok, mint minden ember: fenség*”; fölényképzetem szerteillant, az éter felé szublimált.

Egy olyan közegben nevelkedtem, ahol büszkének, hetykének kellett mutatkozni a hagyományok miatt, de azok ápolásáért egy ujj sem mozdult. Ez pedig nem fér össze nézeteimmel: büszkének lennem olyasvalamiért, amihez hozzá sem járulok, másoktól eltérően ez a megalkuvás összeférhetetlenné vált nézeteimmel. Persze én is rendelkeztem és a mai napig rendelkezem népviselettel, elsajátítottam a széki néptánc fortélyait, jópár népdalt megtanultam, ám rájöttem, hogy mindez édeskevés a hagyományok megőrzése érdekében. Gyakran tapasztaltam, hogy különböző magyarországi néptánc csoportok oda-vissza törlik velünk a padlót, mégis különbnek,

jobbnak, felsőbbrendűbbnek érezzük magunkat, pusztán azért, mert a földgolyó területének egy bizonyos 56,37 km² hatótávolságán belül láttuk meg a napvilágot.

Maga a hagyományokhoz fűződő, a külvilág tényeit megvető magatartásforma árán sok embertől elhidegültem. Itt nem föltétlen a népszokásokra gondolok, hanem maga a nemzeti vagy épp balkán-inspirálta nézetekre: az a férfi, ki habozás nélkül kést szúr a disznó torkába, lábával közben elakasztja a menekülni próbáló állatot, a földre kényszeríti, s szerencsétlen még nem lehelte ki a lelke egészét, de a nagybetűs férfi már meg is kezdi a perzselés folyamatát. Megundorodtam attól, hogy az a férfi, aki könnyek helyett alkoholba folytja bánatát, az a férfi, ki elbírja a cementes zsákokat, ki nem gondolkodik, csak cselekszik. Hasonlóan irtózom a gondolattól, hogy az a nő, aki jó nokedlit szaggat, mellé tökéletes körömpörköltet készít, aki minimum három gyermeket szül, hogy népünket gyarapítsa. „Az apa férfi, az anya nő” – a gyermeknek meg jobb sorsa van az állami intézményben, mint egy szerető, de „színes” családban – igyekeznek ránk nyomást gyakorolni a feljebbvalók és sok esetben sajnos sikerrel is járnak.

És ekkor elérkezünk a számomra egyik legkényesebb ponthoz, a valláshoz. Református családban születtem, régebb gyakran látogattam az istentiszteletet, mára őszintén jelentősen csökkent a jelenlétem az egyházi életben. Az én világképemben Isten egy összetartó, összefogó erő, mely az atomokat egybefogja, szorosra fonja és átjárja azokat. Isten lélek, ezért leginkább az egymás irányába tanúsított tisztos magatartás formájában tisztelhetjük Őt. Ezáltal kevésbé hiszek a közösségi, kollektív istendicsőítésben, helyette sokkal inkább az egyéni próbálkozásokban, egy szép szó, helyénvaló cselekedet hitformáló erejében. Hiszem, hogy „*valaki jár a fák hegyén*”, hiszem, hogy ez a valaki „*úr minden porszemen*”. Azt a képmutatást azonban teljes vállszélességgel megvetem, hogy egy magát kereszténynek vagy hívő embernek valló egyén a kisebbségek elleni gyűlöletáradat részévé váljon. Az, aki terroristaként tekint az iszlám vallású embertársára, az, aki kiírtandó gyomként tekint a hinduizmusra, buddhizmusra, sintoizmusra, judaizmusra, az megveti a keresztény tanítás alapelvét. Aki csupán a fenyegetés veszélyét tapasztalja az egyéb világvallásokban, az hitetlen, az intolerancia nem egy elfogadható hajlam. Nem minden iszlám robbant, nem veti meg minden buddhista a kereszténységet. Tulajdonképp kíváncsi volnék, hogy a magukat mélykeresztényeknek valló hívők közül hányan ismerik a keresztes hadjáratok történeteit, hányan jártasak a jelenben lévő egyházi visszaélések eseteiben.

Érzem, hogy valamikor a politika vagy az azon belüli nézeteim okozzák majd vesztemet. De „*csakazértis*” felvállalom, mert ez is részem, alkotóelemem. Sajnálattal nézek szét a

nagyvilágban, hogy merre haladnak a dolgok. Előtörni látszik az újfajta fasizmus én meg Radnótihoz hasonlóan szörnyülködve várom sorsom beteljesültét. Egy olyan rendszernek vagyunk alárendeltjei, mely Szelényi Zsuzsanna kötetének címével élve szétzilálja az országot. Nemlétező problémákon, gumicsontokon rágódunk, kiemeljük azokat, míg valós problémákká alakítjuk őket, közben megfélemlünk az életeinket befolyásoló, azonnali megoldásra váró bonyodalmakról. A szalagcímek sorra a nagyhatalmak egy-egy elejtett mondatát, rendeletét tükrözik, a köztudatból pedig teljesen eltűnt a környezetvédelem, az egészségügy, az oktatás kérdésköre. Nemlétező ellenségképeket teremtünk, akárcsak Orwell. Rágalmazunk, ujjal mutogatunk mások felé, az egyéni felelősségvállalás helyett mindig más bűnbakot keresünk, adatokat hamisítunk, hogy az számunkra kedvező legyen. A háritás korszakában mindig akad egy-egy feláldozható társ a „*közös érdek*” jegyében. Viszolygom az ilyesfajta hozzáállástól.

Maga a tény, hogy egyre inkább összemosódik a Montesquieu-i három hatalmi ágazat (törvényhozó, végrehajtó, bírói hatalom) és egy bizonyos csoport javát szolgálja, igencsak aggasztó a számomra. „*Én nem ilyennek képzeltem a rendet*”, sokan azonban igen.

Ami szintén nyugtalanító, hogy a politikai gyűlöletkeltés a politikai szereplők során is túlmútat. Egyik napról a másikra egy átlagos művész, zenész, festő, író, színész is az indulatok kereszttüzeiben találhatja magát, ha nyilvánosan pártot foglal. Olyan politikamentes civil szervezeteket, aktivistákat aláznak nyilvánosan, kik hiánypótló feladatot végeznek. A szegregátumok felszámolásáért küzdő (pl. Igazgyöngy Alapítvány, élén L. Ritók Nóra), a hátrányos helyzetű gyermekek étkeztetését, oktatását megteremtő (pl. Iványi Gábor és az Oltalom Karitatív Egyesület) egyesületeket hátrahagyják a maguk célkitűzéseivel, sőt sokszor akadályoztatják működésüket. Jó embernek lenni bűn, nem erény, pusztán megvetendő magatartásforma.

Globális szinten is hátborzongató eseménysorozatok szemtanúi lehetünk. Azt gondoltuk, hogy a huszonegyedik századra végre elfelejthetjük a huszadik század iszonyú vérontásait, hogy levontuk a megfelelő következtetéseket, hogy nem ismétlődik meg az 1938-as müncheni egyezmény, a két világháború. Ilyen szempontból, a jelenleg látottak alapján legalább baráti kapcsolat fűzi össze Amerikát Oroszországgal, így elkerülhetőnek tűnik a hidegháború idején oly nagy szeretettel gyakorolt rivalizálás a két nemzet között.

A magukat szuverén, külső segítségre nem szoruló, külső „*befolyásolást*” nem tűrő államok olyan vállalhatatlan helyzetbe sodorják nemzeteiket, hogy azok az agresszor pártján

álljanak. Mind az orosz-ukrán, mind pedig az izraeli-palesztin háborúk esetén polgárpukkasztó egyes nemzetek vezetőségeinek pártfogalása.

Sokan csak a bürokráciát tapasztalják az intézményrendszerben és azt vallják, hogy a diktatorikus kormányzások során sokkal igazságosabban és pártatlanabban működtek egyes szervek. Sosem értettem ennek a gondolatmenetnek a logikáját: több ezer ember jogtalan meghurcoltatása, a lehetőségek egyenlőtlen megosztása, mind élelmiszerbeszerzés, mind pedig munkahelylehetőségek terén. A hatalmi ágak egy kézbe való kijátszása, minden csak nem egy igazságosan és jogrend szerint működő rendszer jellemzője. Egyértelműen bizonyos hibákkal rendelkezik a modern kori intézményrendszer, ám tényszerű, hogy sokkal komplikáltabb a részrehajlásának a kivitelezése, megvalósítása, nagyobb valószínűséggel marad a függetlenség, objektivitás talaján, mint elődei. Láthattuk, saját bőrünkön tapasztalhattuk a tanár-, orvos-, és bírótüntetések során, hogy hiábavaló a nyomásgyakorlat, a pártatlanság az elsődleges kulcs a szakmákban.

Egy kissé könnyedebb téma: az olvasás és írás és a két legkedvesebb időtöltés számomra. Már gyermekkorom óta különös kapcsolatot ápoltam a könyvekkel. Míg mások irtóztak Fekete István tájleírásaitól, addig én teljesen belemerítkeztem a Kis-Balaton tájaiba, a bokrok, erdők, sás, az állatvilág részletes ismertetésébe. Az irodalom több mint betűvetés, a kultúra ápolása és továbbfejlesztése, ezek csak parányi alkatrészei, de az egészben elenyésző részlet képviselnek. Az irodalom egy életforma, ahogy ez a beatnemzedék jeles alkotójának, Jack Kerouac regényeiből is ismert. A szép szó, tartalom hozadék, a lélekből származó igaz indulat, érzés, gondolat, eszme megörökítésének kiegészítő adaléka.

Nem azért olvasok, hogy számoljam a vadregények számát és gyönyörködjem a színesebbnél színesebb könyvkupacban. Az olvasás és írás iparosítása nemvárt eredményeket szült: napjaink könyvesboltjaiban leginkább a koponyákkal ékesített, a meztelen felsőttestekkel színezett fantasy-k, science fiction, ponyvaregények kerülnek rivaldfénybe a klasszikus vagy akár a kortárs szépirodalommal szemben. Az olvasás és alkotás *l'art pour l'art* eszménye eltűnt a köztudatból: manapság az olvasás pusztán kikapcsolódási időtöltés, a szórakozás egyik alapformája. Az a megtiszteltetés ért, hogy iskolánkba látogatott Mucsi Zoltán országosan közkedvelt színész és a beszélgetés moderátora feltette számára a kérdésemet, mely így szólt röviden: „*Mit gondol a mai magyar filmipar helyzetéről?*”. Kissé kitérő választ fogalmazott meg, elkerülve a politikai szerepvállalást, de egy részlet igencsak megragadt az emlékezetemben: az egyik fő probléma, hogy

az emberek csupán szórakozás céljából ülnek be a moziterembe. Ugyanezt érzem az olvasással kapcsolatban: az folyton nyüzsgő, órák hosszát dolgozó ember munkájából és teendőiből megállva, kilépve csak szórakozási igényből lapoz bele egy könyvbe.

Egy erdélyi példával élve: a Transtelex idén felmérte az erdélyi magyarok olvasási szokásait, preferenciáit, kutatómunkájuk megdöbbentő eredménnyel járt. A feltérképezést a Gutenberg könyvesbolt, a Bookline webáruház, a kolozsvári Idea Könyvtér, valamint négy népszerű székelyföldi könyvtár (a csíkszeredai Kájoni János Megyei Könyvtár, a marosvásárhelyi Maros Megyei Könyvtár, a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár és a Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár) adatai által végezték el. Ahogy a cikk fogalmaz, a könyvtárakkal kapcsolatban: *„A kötelező házi olvasmányok emelik a klasszikus irodalom iránt érdeklődők számát, de amúgy jelentősen elmaradnak a szórakoztató irodalomhoz képest”*.

A zene egy másik művészeti ág, mely igencsak foglalkoztat. Kissé szégyenkezem amiatt, hogy eddig egy hangszer sem vettem kezembe, ám eddigi lehetőségeim a vonósnegyes köré összpontosult volna, melynek tagjai kevésbé kötik le figyelmemet. A zene számomra egy alap, egy biztos pont, menedék. Szintén megvetem a semmitmondó, iparosított zenét, a szép, átgondolt szövegközpontú és hangzásvilágú zene az, mely méltó magas igényszintem kielégítéséhez. Az előadóművész az íróhoz hasonlóan sorsának tekinti hivatását, nem menekül előle, nem keres kiutat, nem kezd más életforma szerinti életet. A Beatles is addig működött egységes formátumként, míg így alkottak és zenéltek. A külső bomlasztó erők keltette belső viszály vált a végzetükké.

A szöveg dallam nélküli értelmezése az, mely feljogosít arra, hogy véleményt formáljak az adott zeneszámról. Kivételt képez természetesen a klasszikus zene, melyet hangzásvilága által bírállok. Így egyenlő eséllyel indulnak nálam a pop, indie, rock, alternatív, punk, blues, country, elektronikus, house, techno, rap, hiphop, trap, jazz, reggae műfajú zenék. A szöveg csábja, egy-egy egyedi metafora, egyéni témaválasztás, új, eddig nem látott szövegkörnyezet megteremtése emeli ki, magasabb szintre az alkotást, itt veszíti el az e pluribus unum-jellegét.

A már említett Beatles volt az az együttes, amely rávilágított, hogy a zene több, mint lélektelen dallamra énekelt lélektelen szöveg. Az ő esetükben éreztem először azt a fajta elhivatottságot, amit Jack Kerouac-nál tapasztaltam. Az ő esetükben éreztem először, hogy a zene több, mint holmi feltűnési viszketegség, több, mint pénzkereset, nem azért küzdöttek, hogy a vasárnapi ebédnél legyen mit az asztalra rakni, hanem szenvedélyből. A vágy hajtotta őket, az

alkotói szellem. Még a mindig mosolygós, ügyetlennek tetsző Ringo-t is, hiába tűnik úgy, hogy a doboláson kívül minden egyéb elfoglaltságban érdektelennek, kétkelkezőnek látszik. A Beatles attól volt Beatles, hogy mindenki a maga egyéni tehetsége és lehetősége szerint részt vállalt az előrehaladásban, a munkálatokban. A Beatles több, mint egy felkapott fiúbanda: egy követendő példa a következő generáció számára, a tagok kezdeti harmóniája tükrözi a zene és szöveg közösségformáló erejét.

Hálátlan egy dolog az önértelmezés. Az elmúlt öt oldalban csak panaszkodtam, mint egy cukorkájától megfosztott kisgyerek, mint egy létjogosultságától mentes állampolgár. Utamat nem ismerve csak sodródok az életnek nevezett lúgtenger vizén, veszélyes egy életforma, főleg a középiskola vége előtti hónapban. Nincsenek álmaim, vízióim a jövőt illetően, egyedüli elképzelesem, hogy műveltséget megkövetelő munkára leljek, valamint egy olyan egyetemen folytathassam tanulmányaimat, ahova szívesen bejárok, ahol tehetségemet kamatoztathatnám. „*Néma gyerekeknek anyja sem érti szavát*” – írja Ottlik Iskola a határon című regényében. Én volnék ez az öntörvényű, halk gyerek. Megjártam már a poklokat, voltam dionüszoszi magasságokban, hádészi mélységekben, de mindvégig ugyanez a néma, szótlan, hangtalan gyerek maradtam, ki igyekszik jó példát mutatni mások számára, miközben összemosódik a jó és rossz fogalma, s már ő maga sem biztos benne, hogy cselekedeteivel árt vagy segít, rombol vagy épít, fogyaszt vagy valamit hozzá is ad a rendszerhez.

Eszerint azt is nehéz megjósolnom, hogy hol látom magam 2035-ben. Annyi bizonyos, hogy sokkal érettebbé, megfontoltabbá fejlődöm, még jobban megedz majd az élet, megtanít feledni, eltekinteni egyes cselekedetek felett, mintha azok meg sem történtek volna, vagy ha mégis, akkor minimális a jelentőségük. Valószínűleg megtanulok majd veszíteni is, feladni, lemondani, elengedni a pillanatot, búcsúzni, hálát adni azért, ami nekem adatott és azért, ami tőlem elvétel. Feltételezhetően megváltozik majd a vallásról alkotott képem, „*megették*”, az irány azonban bizonytalan, számos tényezőtől függ a képlet. Vélhetőleg minden nap munkába járok majd, átalszom az éjjeleket, reggel meg újból a napi teendőimhez látok, vagyis az élet igazságtalan, méltánytalan törvényéhez alkalmazkodom. Azzá válok, amit jelenleg megvetek, elvégre nem újkeletű dolog a pálfordulás.

Ami a világ egészségét illeti, nem aggódom miatta túlságosan. Az emberiséget továbbra is a kisserűség fogja jellemezni, kérdéses, hogy milyen szintre süllyed ez a mutató. Egyes földrészek eltűnnek, átalakulnak, vezért cserélnek, egyeseknél meg folytatódik az egyeduralom jelenlegi

módozata. Egyes állatfajok kihalnak, egyesek példányai szerencsés esetben újból előkerülnek, hogy újból le vadásszák őket, elpusztítsák otthonaikat. Romániában tovább szaporodik a medveállomány, újabb áldozatokat vonva maga után. Egyes országok csődbe mennek, mások törlesztik adósságukat vagy legalábbis egy részét. A Börzsönyben lehetséges, hogy 2035-ig kezdetét veszi az aranyláz, az 1848-as kaliforniai mintázatra. Lehetséges, hogy addig újból konklávéra kerül sor, sőt az is meglehet, hogy többre. Meglehet, hogy arra ébredünk, hogy új szomszédaink ajtónkon kopogtatnak Ukrajna irányából. Elképzelhető, hogy újra begyűjtják a munkatáborok kéményeit, ezúttal más népcsoportot, kisebbséget szemelnek ki áldozatul. Elképzelhető, hogy egyes városok, országrészek víz alá merülnek vagy egyéb természeti katasztrófák áldozataivá válnak.

Mindezek ellenére kötve hiszem, hogy az emberek mentalitása valamelyest változna. Nehéz kilépni a kényelemből, tenni valamit a változásért, kockáztatni a biztosat egy eszmei képzetért, mely a váratlanok ok-okozati összefüggése által könnyen meg is hiúsulhat. Körülményes dolog a biztos megélhetést kockáztatni, még akkor is, ha egy nemes célért folyik a harc. Sokan meg fognak hunyászkodni a rosszabbnál rosszabb rendszerek előtt, szemet hunynak azok hibái láttán, esetleg fellázadnak, az aktuális kormányt egy ideiglenesen emberibb, igazságosabb váltja, majd követve elődjét az is visszaélések hálózatává alakítja helyzetbeli fölényét vagy kiöregszik és az idő múlásával egy másik diktatorikus kormány váltja őt. Így válik az ország, a kontinens, a világ a „néma gyerek” földjévé, akinek „*anyja sem érti szavát*”.

Ez volnék én, s ha József Attila esetében „*kész a leltár*”, akkor az én esetemben félig teli, félig üres lett ez a leltárszerű kamra, immár, hogy egy fejezet lezárult az életemben. Már hivatalosan is felnőtté váltam, ám a papír, a személyi igazolvány az én esetemben csak tárgyi bizonyítéka az érettségemnek. Metafizikai szinten már egy vénülő, deres hajú, folyton morcos, összevont szemöldökű öregember vagyok, ki a botjára támaszkodva várja az elmúlás pillanatát. Ahogyan ő is, úgy jómagam is félek a halál gondolatától, ám sokkal inkább aggaszt a fájdalom sajgó érzete. Ha létezne egy Istennel vagy ördöggel való szerződés, mely egy gyors és fájdalommentes halállal járna, mind számomra, mind pedig a körülöttem lévők számára, szó nélkül aláírnám, s ezáltal a leltáram is telítetté válna.

